

Verden

Israel og Hamas i krig

Da han var tre år, kom Hitlers soldater for å ta ham. Nå øker jødehatet, og Peter Gorog er urolig.

BRUSSEL/WASHINGTON D.C. (Aftenposten): I USA øker jødehat og annen hatkriminalitet sterkt. I Europa har krigen mellom Israel og Hamas utløst vold og trusler.

Peter Gorog (82) har fortsatt stefarens jakke fra dødsleiren Auschwitz. De etterlatte fant den bortgjemt innerst i en skuff da han gikk bort.

Rakel Haugen Strand og Kjetil Hanssen

Publisert: 21.10.2023 15:40 | Oppdatert: 22.10.2023 22:20

Høsten 1944 var jødiske Peter Gorog tre år gammel og bodde i Ungarn. Han unngikk å bli tatt av nazistene. Hvorfor? Fordi han bodde i første etasje. Dessuten likte han å leke politi og røver.

– Det var mange ganger ren flaks at vi ikke ble tatt med, forteller han til Aftenposten.

Nå er han igjen urolig.

– Hatet lever i beste velgående, sier han.

Hakekors og brannbomber

Nå øker hatet mot jøder i både Europa og USA.

- En synagoge i Berlin [ble](#) angrepet med brannbomber. Jøder har våknet til ytterdører påmalt davidsstjerner. Politiet i Berlin sier de ser en økning i antisemittiske hendelser etter at Hamas' terrorangrep.
- I Storbritannia har antisemittismen økt med 731 prosent mellom 7. oktober og 18. oktober. 457 anti-jødiske tilfeller er registrert, mot 55 i samme periode i fjor. Tallene er [uten](#) sidestykke.
- I Frankrike er mer enn 65 arrestasjoner foretatt. Flest tilfeller er tegninger av hakekors og bruk av slagord som «død over jødene».
- Tall fra FBI viser at hatkriminaliteten mot jøder i USA økte med 37 prosent i 2022. I fjor var det 1122 tilfeller, det høyeste antallet på tre årtier. Nå [sier](#) FBI at krigen mellom Israel og Hamas har ført til et økt antall trusler mot jødiske, muslimske og arabiske institusjoner.

Før jul i fjor sto denne propagandaen på en mur i Washington D.C. Patriot Front er en gruppe som støtter hvitt overherredømme. Budskapet spiller på en fordom om at jøder er illojale mot sitt hjemland. *Foto: Fra ADL-rapport*

Vis mer

– Da starter drepingen

I 1980 hoppet Peter Gorog av fra østblokken og flyttet til USA. Der bor han nå i en forstad til hovedstaden. Også i dette nabolaget har synagoger og jødiske skoler vært utsatt for trusler og hærverk. Da er det gjerne hakekors og spraymalte trusler det går i.

– Det begynner med ord, sier 82-åringen.

Han mener en viktig lekse fra holocaust er at «ord etter hvert blir til handlinger».

– Da starter volden. Da starter drepingen. Skal vi hindre at det skjer, må vi ta folks ord på alvor, sier han.

Gorog viser til at Adolf Hitler allerede på 1920-tallet sa han ville bli kvitt jødene. 20 år senere sto nazistene på døren hjemme hos tre år gamle Peter i Budapest.

Hans far var allerede død som tvangsarbeider for ungarske styrker, alliert med tyskerne, i Ukraina. Hans mor var også blitt pågrepet én gang. Hun hadde da klart å lure seg unna en jødetransport ved hjelp av papirer som med litt velvilje kunne tyde på at hun var krigsenke.

Slapp unna ved flaks

Senere slapp de unna flere ganger ved tilfeldigheter. Han har historiene fra moren.

– Vi bodde i første etasje. De som hentet jøder, begynte øverst i bygningen. Og det virket som de hadde en daglig kvote. Dermed tok det flere dager før de kom til oss i første etasje, forteller han.

Dessuten likte han å leke politi og røver og cowboy og indianer med venner utenfor huset. En ungarsk nazisoldat ble sjarmert av guttungen og lot ham låne et uladet våpen til leken.

Da denne soldaten banket på hos moren noen dager senere for å hente dem, sa hun at sønnen var ute og lekte. Da soldaten hørte at sønnen hennes var den lille Peter, gikk han uten å ta dem med.

Hvorfor øker hatet?

Professor Nonna Mayer ved Sciences Po har i flere tiår forsket på antisemittisme i Frankrike.

Forskningen viser en markant trend:

Hver gang konflikten mellom Israel og Palestina blusser opp, utløser det voldelige hendelser.

Samme trend gjelder for resten av Europa og andre vestlige land, forteller Vibeke Moe ved holocaustsenteret i Oslo.

Moe peker på at aktører bruker eskaleringen til antisemittisk mobilisering. De får frem holdninger som ligger latent. Og i kritikken av Israel brukes ofte antijødiske klisjeer. Som at jøder er spesielt hevnjerrige eller blodtørstige.

Ifølge Moe har antallet antisemittiske handlinger i Europa har økt de siste årene. Og jøder føler økt utrygghet. Flere er redde for å sende barna på skolen.

– Også i Norge skjuler en stor andel jøder noen ganger sin jødiske identitet i frykt for negative holdninger.

Slik beskriver Moe hvor hatet stammer fra:

- Jøder har vært en minoritet i Europa, og minoriteter er alltid spesielt utsatt.
- Jøder er historisk blitt sett på som sydebukk, og er blitt pekt på som årsaken til et bredt spekter av samfunnsproblemer.
- Jødedom har representert den religiøse «andre» i Europa.

Byttet navn

Peter Gorog bar etter krigen ingen synlige tegn på at han var jøde. Han het imidlertid Grünwald, noe som røpet hans opphav.

Da han begynte på høyere utdanning, fikk moren ham til å bytte navn. Hun var redd for at antisemittismen skulle komme tilbake. Dermed heter han nå «Grekeren Peter» på ungarsk.

Han tilskriver økningen i hat til internett.

– Før hadde ikke disse folkene noen måte å spy ut sitt hat til et stort publikum. De har de nå, sier Gorog.

Derfor synes han ikke det er rart at tallene for hatvold går opp.

Tar grep

Den britiske etterretningstjenesten MI5 advarer: Islamistiske ekstremister og personer med antisemittiske og nazistiske holdninger utgjør en stor fare for det jødiske samfunnet etter Hamas' angrep.

Flere land tar grep for å øke sikkerheten til jøder.

- Britene bruker 40 millioner kroner på økt sikkerhet ved jødiske skoler og synagoger.
- Frankrike forbyr demonstrasjoner til støtte for Palestina.

- Tyskland forbyr aktiviteter som hyller Hamas' angrep på Israel. Det inkluderer påtenning av israelske flagg.

«Dere muslimer må dø»

Det er ikke bare hatet mot jøder som øker. Et drap på en seks år gammel muslimsk gutt i ved Chicago har rystet [USA](#). Gutten ble knivdrept av huseier fordi han var muslim og på grunn av konflikten mellom Hamas og Israel. Det sier politiet.

Guttens mor ble kritisk såret i angrepet.

– Dere muslimer må dø, skal 71-åringen ha ropt før han tok frem kniven.

Ledere for muslimske, arabiske og palestinsk-amerikanske grupper [har](#) fortalt at de nå ser en økning i angrep.

«Hva kan jeg gjøre?»

– Vi må gjøre alt vi kan for å hindre hatkriminalitet. Det gjelder enten det er rettet mot muslimer eller jøder, sier Gorog.

Det han gjør, er å jobbe frivillig for holocaustmuseet i D.C. Der får han gjerne spørsmål, særlig fra unge, om hva de kan bidra med. Han har to råd.

1. Sørg for å få kunnskap, og del den med andre.
2. Ikke vær en passiv tilskuer.

Han viser dem da gjerne et bilde av soldater som fører bort jøder i Budapest, mens folk står på fortøyet og ser på. Noen av dem smiler.

– De var medskyldige. Hitler kunne ikke gjort det han gjorde uten at tilskuerne var passive. Så det er rådet jeg gir dem. Ikke vær en passiv tilskuer. Når du ser diskriminering, gå i rette med den, sier han.